

Višnja Pavičić

Pedagoški fakultet, Osijek

ISTRAŽIVANJE STRATEGIJA UČENJA VOKABULARA

Izvorni znanstveni članak.

UDK 371.32:811.111'373:81'243

Primljen 1. 6. 1999.

Prihvaćen 4. 10. 1999.

U procesu učenja vokabulara engleskog jezika učenici se susreću s nizom specifičnih problema, pri rješavanju kojih primjenjuju različite strategije. Ovaj članak opisuje dio istraživanja koje je provedeno radi utvrđivanja strategija učenja vokabulara kojima se koriste osječki učenici triju dobnih skupina što engleski uče kao strani jezik. Ovakvo ispitivanje stanja korak je koji bi prethodio pronalaženju učinkovitih načina integracije poduke strategija u praktičnu nastavu. Statistička analiza podataka prikupljenih upitnikom pokazuje kojim se strategijama ispitanici najčešće koriste, zbog čega ih je u nastavi potrebno samo usmjeravati i poticati, a kojima se uopće ne koriste, pa ih je potrebno eksplicitno ili implicitno podučavati. U članku se također razmatra mogućnost klasifikacije utvrđenih strategija učenja i opisuju problemi koji se pri tome pojavljuju.

Ključne riječi: nastava engleskog jezika, strategija učenja vokabulara, istraživanje

UVOD

Koncept strategija učenja već je dugo vremena poznat u kontekstu teorije i prakse učenja stranog jezika, te se, unatoč terminološkim i definicijskim razlikama koje još postoje, danas može reći da je prepoznata i prihvaćena važna uloga strategija u procesu učenja stranog jezika.

Sažimajući niz različitih definicija (cf. Rubin, 1987; Wenden 1987a; Tarone, 1981; O'Malley et. al. u Wenden i Rubin, 1987) strategije učenja definiraju se kao određena djelovanja, ponašanja, koraci ili tehnike koje učenici rabe kako bi poboljšali svoje napredovanje u razvitku vještina u stranom jeziku. Te strategije mogu olakšavati internalizaciju, pohranjivanje, prizivanje ili korištenje novog jezika. Strategije su pomagala za samousmjerenom sudjelovanje u učenju, nužno za razvijanje komunikacijske sposobnosti (Oxford u Lessard-Clouston, 1997).

Mišljenje da je vokabular onaj aspekt učenja jezika za koji je vrlo važno poznavati i znati kako primijeniti strategije temelji se na nizu razloga: vokabular čini značajnu komponentu svih osnovnih jezičnih vještina; bez vokabulara, praktički, nema uporabe jezika, a sam proces učenja i usvajanja vokabulara otežan je bogatstvom vokabulara engleskog jezika, kompleksnom prirodom vokabulara i leksičkih odnosa, ograničenom sposobnošću ljudskoga uma da obrađuje takvu količinu informacija, te nemogućnosti podučavanja vokabulara. Iz toga proistječe da se učenici ne mogu učiti, nego im se mora pomoći da nauče kako će učiti vokabular.

ISTRAŽIVANJA PROVEDENA U SVIJETU

Iako još nije provedeno sveobuhvatno istraživanje strategija učenja vokabulara kao skupine, u sklopu nekih općih istraživanja strategija učenja, istraživane su pojedinačne stra-

tegije učenja vokabulara. Spomenuta su istraživanja donijela prve rezultate i upozorila na potrebu sustavnijeg istraživanja tog područja.

Dosadašnja istraživanja pokazala su da se učenici više koriste strategijama za učenje vokabulara nego za druge aktivnosti (cf. O'Malley et al., 1985a). Pri tome, učenici pretežito rabe više mehaničke strategije: Cohen i Aphek (u Rubin, 1987) utvrdili su da se od svih strategija najčešće rabi memoriranje, a u drugom su istraživanju učenici najčešće navodili ponavljanje kao strategiju učenja vokabulara (O'Malley et al., o.c.). Takav odabir strategija može se povezati s razinom znanja, jer početnici, na primjer, ne mogu dovoljno uspješno rabiti one strategije koje zahtijevaju više znanja o jeziku cilju. S druge strane, nekim istraživanjem potvrđeno je da kompleksnije strategije koje zahtijevaju dublju i aktivniju manipulaciju informacijama, npr. strategija stvaranja asocijacija (Cohen i Aphek, o.c.) ili metoda ključnih riječi (Pressley et al. u Schmitt, 1997), omogućuju uspješnije učenje, odnosno duže zadržavanje naučenog vokabulara u memoriji. Takvim strategijama mogu se služiti napredniji učenici.

Analizom prethodnih istraživanja Brown i Perry (1991) zaključili su da je najviše pozornosti istraživača izazvala metoda ključnih riječi, tj. učinkovitost njezine primjene u odnosu prema situaciji u kojoj se ne primjenjuje. Rezultati su donekle kontradiktorni: učenici postižu bolje rezultate uporabom te strategije, ali s vremenom se ta prednost gubi, što je suprotno cilju primjene strategije, a to je dugoročno pamćenje značenja riječi. U istraživanju koje su proveli Brown i Perry (o.c.) najučinkovitijom se pokazala kombinacija metode ključne riječi i semantičke obrade, što je potvrdilo pretpostavke temeljene na modelu dubine obrade informacija pri pamćenju.

Schmitt (o.c.) je proveo istraživanje strategija učenja vokabulara kojim se koriste učenici engleskog jezika u Japanu, anketirajući učenike različitih dobnih skupina. Rezultati su pokazali da su najčešće korištene strategije uporaba bilingvalnog rječnika i pogađanje značenja riječi iz konteksta. Zatim, učenici često pitaju kolege iz razreda za pomoć, te ponavljaju riječi (vjerojatno zajedno sa značenjem), proučavaju kako se riječ piše, izgovara, te naglas vježbaju izgovor nove riječi. Najrjeđe, japanski učenici uspoređuju engleske s japanskim riječima, ali to ne treba čuditi, jer je riječ o međusobno vrlo različitim jezicima. Rezultati tog istraživanja ugrađeni su i u prijedlog tipologije strategija učenja vokabulara.

ISTRAŽIVANJE PROVEDENO NA ODABRANOM UZORKU OSJEČKIH UČENIKA

Ovdje opisano istraživanje bavi se strategijama učenja vokabulara kao zasebne skupine strategija, i to u kontekstu u kojem učenici čiji je materinski jezik hrvatski uče engleski kao strani jezik.

Ciljevi ovog istraživanja, među ostalim, bili su: a) utvrditi kojim se strategijama učenja vokabulara učenici koriste u učenju engleskoga kao stranog jezika, te koje od tih strategija najčešće rabe; b) provjeriti koliko se utvrđene strategije mogu klasificirati prema postojećim klasifikacijama.

Metodologija istraživanja

Kako u literaturi nema gotova upitnika koji se odnosi isključivo na ispitivanje skupine strategija učenja vokabulara, za potrebe istraživanja izrađen je odgovarajući upitnik. Jedan dio strategija uvrštenih u upitnik izveden je iz kratkih pismenih izvješća studenata anketiranih u preliminarnom istraživanju (cf. Pavičić, 1999), a drugi dio čine strategije učenja vokabulara izdvojene iz SILL-a (Oxford, 1990). Osim pitanja koja su se odnosila na vrstu i učestalost primjene strategija, upitnik je sadržao i skupinu općih pitanja o učenicima (npr. dob, škola, itd.) (Pavičić, 1999).

Istraživanje je provedeno u osječkim obrazovnim ustanovama na uzorku od 177 ispitanika. Veći dio uzorka (čak 70,1 %) činile su ispitanice ženskog spola, a muški je spol bio zastupljen s 29,9 % ispitanika. Ispitanike su činile tri dobne skupine: osnovnoškolci, učenici jezične gimnazije i studenti (treće godine Ekonomskog fakulteta i studenti engleskog jezika na Pedagoškom fakultetu).

Nakon objašnjenja cilja istraživanja i sadržaja upitnika, ispitivač je dao detaljne usmene upute o načinu ispunjavanja upitnika, te upozorio na pismene upute dane na početku upitnika. Ispitivanje je bilo anonimno.

Klasifikacija utvrđenih strategija učenja vokabulara

Kao polazište za klasifikaciju poslužila je Schmittova klasifikacija (Schmitt, 1997) kao jedina klasifikacija koja isključivo analizira strategije učenja vokabulara.

Zadržan je okvir podjele na dvije osnovne skupine (strategije otkrivanja značenja i strategije utvrđivanja leksičke jedinice), te podjela unutar skupina. Pojedine strategije mogu se svrstati u više skupina, ovisno o cilju njihove primjene: gotovo sve strategije otkrivanja mogu biti i strategije utvrđivanja, i obrnuto. Primjerice, kada učenik traži sličnost u zvuku i značenju između nekih hrvatskih i engleskih leksičkih jedinica da bi otkrio značenje engleske leksičke jedinice, može se reći da je riječ o strategiji samostalnog otkrivanja značenja. Ako, pak, tu istu strategiju primjenjuje na leksičkoj jedinici koje značenje već zna, vjerojatno je cilj primjene te strategije olakšavanje pamćenja, pa se ta strategija klasificira kao strategija pamćenja u sklopu skupine strategija za utvrđivanje. Strategija korištenja leksičke jedinice u razgovoru ili pisanju u Schmittovoj klasifikaciji pripada strategijama pamćenja, što je prihvatljivo ako je cilj njezine primjene zapamtiti novu leksičku jedinicu. Međutim, ta se strategija može shvatiti i kao strategija koja uključuje neposrednu manipulaciju leksičkom jedinicom s ciljem stjecanja znanja, te bi, prema toj definiciji, pripadala skupini kognitivnih strategija.

Razgraničenje pojedinih kategorija zasniva se na definicijama prema Schmittu.

Strategije za otkrivanje značenja leksičke jedinice učenik primjenjuje s ciljem otkrivanja značenja nove riječi. Kada taj postupak ne uključuje pomoć drugih, riječ je o strategijama samostalnog određivanja značenja (ODR), a ako se temelji na interakciji s drugima, onda je riječ o društvenim strategijama (DRU). Skupina strategija za utvrđivanje leksičkih jedinica koje je učenik već susreo sadrži četiri kategorije: društvene strategije (DRU) koje opet uključuju suradnju s drugima, ali s drukčijim ciljem; strategije pamćenja (PAM) kojima učenik vrši manipulativnu mentalnu obradu gradiva kako bi olakšao pamćenje, tj. pohranu leksičkih jedinica u memoriju i njihovo prizivanje; kognitivne strategije (KOG), u kojih osnovi također leži manipulacija gradivom (cf. Rubin, 1987), ali one uključuju i ponavljanje i korištenje različitih mehaničkih pomagala u učenju vokabulara. Metakognitivne strategije (MET) obuhvaćaju organizaciju (planiranje, provedbu, ocjenu i sl.) samog procesa učenja bez direktne manipulacije gradivom, ali također i stvaranje prilika za učenje, usvajanje ili vježbanje, odnosno izlaganje jeziku. Iako Rubin (1987) takve strategije svrstava u društvene, smatramo da one, pošto ne uključuju interakciju s drugima, pripadaju metakognitivnim strategijama, osobito u kontekstu učenja jezika kao stranoga.

Klasifikaciji prema Schmittu dodana je kategorija komunikacijskih strategija. Iako prema nekim autorima komunikacijske strategije ne pripadaju strategijama učenja, one imaju važnu ulogu u slučajevima kada nas „iznevjere” strategije pamćenja u procesu komunikacije. Osim toga, one su pod nazivom kompenzacijske strategije uključene u opću klasifikaciju strategija učenja R. Oxford (1990). Komunikacijske strategije su u osnovi društvene, a u nekim se slučajevima mogu smatrati strategijama utvrđivanja, ovisno o motivaciji koja ih pokreće. U toj su klasifikaciji komunikacijske strategije (KOM) one kojima se služimo u stvarnom komunikacijskom procesu, tj. kada je cilj komunikacije prijenos poruke. Ako je cilj komu-

nikacije vježbanje naučenog vokabulara, tada je riječ o društvenoj strategiji utvrđivanja (npr. „vježbam razgovarajući s prijateljima”).

Redoslijed nabiranja strategija unutar skupina određen je učestalošću njihove upotrebe iz istraživanja, tako da je unutar skupine na prvome mjestu ona strategija koja ima najveću prosječnu vrijednost. Osim svih strategija obuhvaćenih upitnikom, u klasifikaciju su uvrštene i one strategije koje su pojedini ispitanici sami napisali (pisane kurzivom i odvojene isprekidanom crtom od ostalih strategija u skupini). Izjave iz upitnika skraćene su i uopćene za potrebe klasifikacije i daljnje obrade, tako da njihove formulacije predočuju nazive strategija.

Konačna klasifikacija prikazana je u tablici 1.

Strategije označene zvjezdicom primjeri su onih strategija koje se mogu svrstati u više skupina.

Tablica 1. Klasifikacija utvrđenih strategija učenja vokabulara

STRATEGIJE ZA OTKRIVANJE ZNAČENJA LEKSIČKE JEDINICE.

ODR	Dvojezični rječnik.
ODR	Prijevod na hrvatski.
ODR	Pogađanje značenja iz konteksta.
ODR	Utvrđivanje sličnosti u zvuku i značenju (cognates)*.
ODR	Analiza dijelova leksičke jedinice.
ODR	Jednojezični rječnik.
DRU	Traženje prijevoda (npr. od prijatelja, nastavnika i sl.).
DRU	Traženje definicije (npr. od nastavnika).

STRATEGIJE ZA UTVRĐIVANJE LEKSIČKE JEDINICE NAKON SUSRETA S NJOM

DRU	Netko ispravi pogrešnu uporabu*.
DRU	Vježba u razgovoru s prijateljima.
PAM	Često susretanje leksičke jedinice*.
PAM	Povezivanje s kontekstom.
PAM	Povezivanje s poznatim engleskim leksičkim jedinicama.
PAM	Povezivanje s grafičkom slikom leksičke jedinice.
PAM	Povezivanje prema međusobnoj sličnosti.
PAM	Uporaba leksičke jedinice u kontekstu (razgovoru ili pisanju).
PAM	Uporaba leksičke jedinice u rečenici.
PAM	Povezivanje sa situacijom.
PAM	Povezivanje s mentalnom slikom.
PAM	Pamtim komplicirane leksičke jedinice.
PAM	Povezivanje s početnim slovom leksičke jedinice.
PAM	Metoda ključne riječi.
PAM	Povezivanje s položajem u bilježnici, na ploči i sl.
PAM	Povezivanje sa slikama, ilustracijama i sl.
PAM	Grupiranje leksičke jedinice.
PAM	Povezivanje s fizičkom aktivnošću („odglumim”).
PAM	Uporaba rime.
PAM	Povezivanje s leksičkom jedinicom iz drugog stranog jezika.
PAM	Povezivanje s fizičkim objektom.
PAM	Povezivanje s vlastitim iskustvom.
PAM	Uporaba u prepričavanju.
PAM	Povezivanje s afektivnim doživljajem leksičke jedinice („svida mi se”).
PAM	Povezivanje sa značenjem leksičke jedinice.
KOG	Pravilna uporaba leksičke jedinice*.
KOG	Uporaba nove leksičke jedinice na razne načine.

KOG	Ponavljjanje naglas.
KOG	Ponavljjanje u sebi.
KOG	Bilježenje leksičke jedinice na nastavi.
KOG	Popis leksičkih jedinica uz prijevod.
KOG	Ispisivanje leksičke jedinice više puta.
KOG	Isticanje leksičkih jedinica markerima i bojama.
KOG	Bilježenje uz čitanje.
KOG	Kartice s leksičkim jedinicama.
KOG	Bilježenje uz gledanje filmova i televizijskog programa.
KOG	Snimanje na kasetu i preslušavanje.
MET	Gledanje filmova i televizijskog programa na engleskom jeziku.
MET	Slušanje engleskih pjesama.
MET	Čitanje knjiga, časopisa i sl. na engleskom.
MET	Ponavljjanje prije testa.
MET	Ispitivanje (samog sebe)
MET	Cikličko ponavljanje (po manjim skupinama).
MET	Redovito ponavljanje kod kuće.
MET	Čitanje rječnika.
MET	Planiranje unaprijed.
MET	Zanemarivanje nepoznate riječi.

KOMUNIKACIJSKE STRATEGIJE

KOM	Uporaba sinonima.
KOM	Opis (parafraza, circumlocution).
KOM	Gestikulacija.
KOM	Uporaba leksičke jedinice iz L1 bez prijevoda.
KOM	Napuštanje poruke („zašutim”).
KOM	Izmišljanje leksičke jedinice na engleskom (word coinage).
KOM	Traženje pomoći.

Rezultati statističke analize

Distribucija frekvencije uporabe pojedinih strategija učenja u ukupnom uzorku prikazana je u tablici 2, a kao karakteristika distribucije frekvencije uzeta je aritmetička sredina.

Tablica 2. Učestalost primjene strategija u ukupnom uzorku (kriterij)

N= 177

Varijabla		Std.dev.	Strategija
III5*	4,30	,79	Gledanje filmova i TV programa na engleskom jeziku
III22*	4,27	,85	Pravilna uporaba leksičke jedinice
III47*	4,20	1,07	Slušanje engleskih pjesama
III40*	3,93	1,01	Često susretanje leks. jed. (olakšava njezino pamćenje)
III12*	3,89	1,14	Dvojezični rječnik
III9*	3,89	1,01	Uporaba sinonima
II5D*	3,81	1,04	Povezivanje s kontekstom
III36*	3,62	1,11	Prijevod na hrvatski
III26*	3,56	1,01	Povezivanje s poznatim engleskim leksičkim jedinicama
III29*	3,54	1,01	Traženje prijevoda (od prijatelja, nastavnika i sl.)
III44*	3,54	1,14	Pogađanje značenja iz konteksta
III6*	3,53	1,02	Uporaba nove leksičke jedinice na razne načine
III48*	3,47	1,18	Čitanje knjiga, časopisa i sl. na engleskom
III15	3,41	1,25	Netko ispravi pogrešnu uporabu

III34*	3,39	1,17	Opis (parafraza, circumlocution)
III21*	3,39	1,04	Povezivanje s grafičkom slikom leksičke jedinice
III3D*	3,36	1,26	Ponavljanje pred test
III13	3,35	,93	Povezivanje prema međusobnoj sličnosti
III23	3,32	1,23	Ponavljanje naglas
III43*	3,23	1,18	Ponavljanje u sebi
III42	3,10	1,00	Uporaba leks. jedinice u kontekstu (razgovoru, pisanju)
III1	3,10	,89	Uporaba leks. jedinice u rečenici
III35	3,02	1,08	Povezivanje sa situacijom
III33*	3,00	1,21	Povezivanje s mentalnom slikom
III32*	2,92	1,09	Pamtim komplicirane leksičke jedinice
III14*	2,91	1,27	Bilježnje leksičke jedinice na nastavi
III19*	2,74	1,06	Utvrđivanje sličnosti u zvuku i značenju (cognates)
III4	2,73	1,11	Ispitivanje (samog sebe)
III7*	2,70	1,23	Traženje definicije (od nastavnika)
III16*	2,69	1,16	Analiza dijelova leksičkih jedinica
III2	2,68	1,44	Popis leksičkih jedinica uz prijevod
III24*	2,64	1,32	Jednojezični rječnik
III11*	2,62	1,07	Povezivanje s početnim slovom leksičke jedinice
III49*	2,57	1,18	Cikličko ponavljanje (po manjim skupinama)
III45*	2,56	1,14	Metoda ključne riječi
III8	2,48	1,26	Povezivanjem s položajem u bilježnici, na ploči i sl.
III25*	2,42	1,09	Gestikulacija
III50	2,41	1,16	Uporaba leksičke jedinice iz L1 bez prijevoda
III30	2,31	1,16	Ispisivanje leksičke jedinice više puta
III37	2,19	1,36	Isticanje leksičkih jedinica markerima i bojama
III2D	2,15	1,06	Napuštanje poruke („zašutim“)
III46	2,10	1,14	Povezivanje sa slikama, ilustracijama i sl.
III3B	2,08	,99	Vježbanje razgovaranjem s prijateljima
III3	2,05	,90	Redovito ponavljanje kod kuće
III17	1,99	1,04	Bilježnje uz čitanje
III31	1,94	1,08	Čitanje rječnika
III20	1,93	1,18	Planiranje unaprijed
III38	1,82	1,01	Grupiranje leksičkih jedinica
III41	1,81	1,00	Povezivanje s fizičkom aktivnosti („odglumim“)
III39	1,70	1,78	Izmišljanje leks. jedinice na engleskom (word coinage)
III10	1,65	,85	Uporaba rime
III18	1,48	,83	Kartice s leksičkim jedinicama
III28	1,31	,73	Bilježnje uz gledanje filmova i TV programa
III27	1,23	,71	Snimanje na kazetu i preslušavanje

* Označene varijable imaju mod veći od aritmetičke sredine.

Budući da je riječ o nominalnim varijablama i da je disperzija velika kod svih varijabli (koeficijent varijacije veći je od 15 %) usporedno smo promatrali vrijednost aritmetičke sredine i moda pojedinih varijabli. Rezultati su prikazani u tablici 3. U tablici 2. zvjezdicom su označene varijable koje imaju mod (kao najčešću vrijednost) veći od aritmetičke sredine.

DISKUSIJA

Rezultati dobiveni upitnikom pokazali su da se, u prosjeku, učenici koriste svim navedenim strategijama učenja vokabulara, jer je za sve strategije zabilježena prosječna vrijednost veća od 1.00, što pokazuje činjenicu da je najmanje jedan ispitanik naveo da se određenom strategijom koristi, iako malokad. Međutim, ako se (zbog velike disperzije) kao pokazatelj

učestalosti korištenja strategija uzme vrijednost moda, može se zaključiti da se neke strategije nikada ne koriste.

Na osnovi skale učestalosti iz upitnika, strategije čine pet skupina (tablica 3):

- a) strategije kojima se učenici uvijek koriste ($M_o = 5.00$);
- b) strategije kojima se učenici često koriste ($M_o = 4.00$);
- c) strategije kojima se učenici pokatkad koriste ($M_o = 3.00$);
- d) strategije kojima se učenici vrlo rijetko koriste ($M_o = 2.00$);
- e) strategije kojima se učenici nikad ne koriste ($M_o = 1.00$);

Ako su strategije koje imaju mod 1, 2 i 3 one kojima se učenici rijetko koriste, može se zaključiti da ispitanici često rabe 18 pojedinačnih strategija učenja vokabulara navedenih u upitniku (33%) od ukupno 54. Međutim, ispitanici su sami dopisali još osam različitih strategija koje nisu bile uključene u kvantitativnu analizu, ali su navedene u klasifikaciji (tablica 1).

Daljnja analiza rezultata dobivenih upitnikom pokazala je da se učenici koriste različitim vrstama strategija. Primjerice, u skupini strategija kojima se učenici često koriste ($M_o = 4.00$) pet je strategija pamćenja, tri su strategije utvrđivanja značenja, te po dvije komunikacijske, kognitivne i metakognitivne.

Rezultati su pokazali da od svih strategija učenici najčešće odabiru metakognitivne strategije koje uključuju izloženost medijima (filmovi, televizijski programi, pjesme na engleskom jeziku).

Unutar skupine strategije modalne ocjene 5.00 prema frekvenciji najjača je strategija „slušanje pjesama”: čak je 97 (55 %) ispitanika izjavilo da se uvijek koristi tom strategijom. Osim neosporne korisnosti u jezičnom smislu, ta strategija utjelovljuje i afektivne čimbenike koji utječu na učenje stranog jezika (npr. smanjivanje napetosti opuštanjem uz glazbu).

Zanimljivo je da je strategija „gledanje filmova i TV programa” najjača strategija po aritmetičkoj sredini ($\bar{x} = 4.30$), a jedina je strategija koje je minimalna vrijednost ocjena 2. Visoka ocjena ove strategije može se objasniti sklonostima i interesima tih dobnih skupina, ali i „vanjskim utjecajima”, tj. napretku tehnologije i masovnih medija u kojima prevladava engleski jezik. Te su strategije izuzetno važne u učenju engleskog kao stranog jezika, jer povećavaju izloženost prirodnom izvornom jeziku, te tako promiču barem receptivne aktivnosti slušanja i čitanja u kontekstu gdje su prilike za produktivne aktivnosti (prije svega govora) ograničene. Za razliku od pisanih tekstova, filmovi obično sadrže neformalan jezik i visokofrekventne riječi, a upravo je visoka frekvencija pojavnosti često prvi kriterij u odabiru vokabulara koji treba podučavati.

Također, masovni mediji pružaju bogat jezični kontekst, pa te strategije možemo povezati i s onim strategijama u kojih je osnovi sadržan upravo jezični kontekst, a koje su ispitanici visoko ocijenili (npr. „povezivanje s kontekstom”, „pogađanje značenja iz konteksta”, „uporaba nove leksičke jedinice na razne načine” itd.).

Međutim, kod učenika stranog jezika povećani jezični input, iako nesumnjivo koristan jer pruža veliku količinu informacija o leksičkim jedinicama, ne jamči obogaćivanje vokabulara. Učenje vokabulara ne može se prepustiti eksperimentiranju i slučajnom učenju, jer je presporo, pa ga u sklopu nastave treba kontrolirati i usmjeravati, uz podizanje razine svjesnosti učenika. Upravo je zato zanimljiva činjenica da su strategije koje, uz izlaganje masovnim medijima, uključuju i svjesnu obradu vokabulara (npr. bilježenje) vrlo nisko ocijenjene. Ne treba zaboraviti ni negativnu stranu pogađanja: učenik može doći do pogrešnih zaključaka. Osmišljenim bi aktivnostima – kako u sklopu nastave, tako i izvan nje – trebalo povezati primjenu onih strategija kojima se učenici često koriste s onima kojima se rijetko koriste (npr. „gledanje filmova” i „bilježenje uz film”). Navedene strategije treba dalje povezivati i s onima koje bi omogućile provjeru i (ili) potvrdu učenikovih zaključaka (npr. uporaba rječnika ili traženje pomoći od nastavnika), te onima kojima bi se omogućila pohrana leksičkih jedinica u dugoročnu memoriju.

Tablica 3. Skupine strategija prema učestalosti (kriterij: mod)¹

Strategija	a) Mod = 5,00		b) Mod = 4,00		c) Mod = 3,00		d) Mod = 2,00		e) Mod = 1,00	
	Strategija	Frekv.	Strategija	Frekv.	Strategija	Frekv.	Strategija	Frekv.	Strategija	Frekv.
Gledanje filmova	83 (47%)	Često susretanje leks. jedinice	79 (45%)	Nekko ispravi pogrešnu uporabu	58 (33%)	Ispitivanje (samog sebe)	54 (31%)	Popis leks. jed. uz prijevod	54 (31%)	
Pravilna uporaba leks. jed.	83 (47%)	Uporaba sinonima	78 (44%)	Povezivanje prema sličnosti	66 (37%)	Uporaba leks. jed. iz L1 bez prijevoda	60 (34%)	Poveziv. s položajem u bilježnici	55 (31%)	
Slušanje pjesama	97 (55%)	Povezivanje s kontekstom	67 (38%)	Ponavljanje naglas	50 (28%)	Ispisivanje leks. jed. više puta	54 (31%)	Isticanje leks. jed. markerima i bojama	81 (46%)	
Dvojezični rječnik	66 (37%)	Prijevod na hrvatski	59 (33%)	Uporaba leks. jed. u kontekstu	74 (42%)	Napuštanje pomak (‘zašutim’)	62 (35%)	Povezivanje sa slikama, ilustr. i sl.	69 (39%)	
		Povez. s poznatim eng. leks. jed.	68 (38%)	Uporaba leks. jed. u rečenici	83 (47%)	Vježba u razgovoru s prijateljima	77 (44%)	Bilježenje uz čitanje	72 (41%)	
		Traženje prijevoda	72 (41%)	Povezivanje sa situacijom	66 (37%)	Redovito ponav. kod kuće	74 (42%)	Čitanje rječnika	83 (47%)	
		Pogađanje značenja	57 (32%)	Pamtim komplic. lek. jedinice	64 (36%)	Planiranje unaprijed	88 (50%)			
		Uporaba nove leks. jed. na razne načine	61 (35%)	Bilježnje leks. jed. na nastavi	55 (31%)	Grupiranje leks. jedinica	89 (50%)			
		Čitanje knjiga itd.	61 (35%)	Utvrđivanje sličnosti u zvuku i značenju	62 (35%)	Poveziv. s fiz. aktiv. (‘odglumim’)	88 (50%)			
		Opis (parafraza, <i>circumlocution</i>)	59 (33%)	Traženje definicije	52 (29%)	Izmišljanje leks. jed. na engleskom	111 (62%)			
		Povezivanje s grafičkom slikom	60 (34%)	Analiza dijelova leks. jed.	55 (31%)	Uporaba rime	95 (54%)			
		Ponavljanje prije testa	59 (33%)	Jednojezični rječnik	47 (27%)	Kartice s leks. jed.	118 (67%)			
		Ponavljanje u sebi	59 (33%)	Povezivanje s početnim slovom	57 (32%)	Bilježnje uz film	143 (81%)			
		Povezivanje s mentalnom slikom	49 (28%)	Cikličko ponavljanje (manje skupine)	54 (31%)	Snimanje na kasetu i preslušavanje	156 (88%)			
				Metoda ključne riječi	54 (31%)					
				Gestikulacija	55 (31%)					

¹ Unutar skupina varijable su složene prema kriteriju, a uz naziv varijable nalazi se podatak o broju ispitanika koji su se odlučili za modalnu ocjenu učestalosti (apsolutna i relativna vrijednost).

Znakovito je da učenici nastoje pravilno uporabiti leksičke jedinice. Prema frekvenciji ocjene učestalosti 5 (uvijek), tu su strategiju ispitanici jednako često odabirali kao i strategiju gledanja filmova i TV programa (83 ispitanika ili 47 %). Ako pretpostavimo da se odlike dobrog učenika jezika, prema Rubin (1975), koje se mogu odnositi i na učenje vokabulara, odražavaju i u njihovoj primjeni određenih strategija učenja vokabulara, izdvajaju se sljedeće strategije: „pravilna uporaba” (Mo = 5.00), „pogađanje iz konteksta” (Mo = 4.00), „uporaba leksičkih jedinica na razne načine” (Mo = 4.00), „netko ispravi pogrešnu uporabu” (Mo = 3.00). Na osnovi njihove visoke modalne ocjene učestalosti (naznačenoj u zagradama) mogli bismo pretpostaviti da su, gledano u cijelosti, naši učenici dobri učenici jezika.

Prema očekivanju, visoko su ocijenjene strategije koje uključuju prijevod na hrvatski jezik, što je logično, jer učenici ne mogu „zanemariti” jezični sustav koji su već usvojili. U sklopu razvijenog sustava prvog jezika učenici raspolazu određenom kategorizacijom i nazivljem, pa je neposredno povezivanje leksičkih jedinica s njihovim ekvivalentima iz jezika cilja svojevrsna „prečica” u usvajanju novog vokabulara, osobito u slučajevima kada postoje odgovarajući ekvivalenti, jer se učenik ne mora vraćati na početak, tj. konceptualizaciju svijeta.

Učenici prijevod najčešće traže u dvojezičnom rječniku (Mo = 5.00), što je u skladu s rezultatima Schmittovih (1997) istraživanja. Strateška uporaba rječnika u otkrivanju značenja leksičkih jedinica očekivana je u kontekstu učenja engleskog kao stranog jezika, a osobito u učenju vokabulara. Uporaba rječnika je svjesna aktivnost, koja uključuje i određenu fizičku radnju, pa su ispitanici „sigurni” da se njome koriste, i može se pretpostaviti da bi u takvu tipu retrospektivnog upitnika subjektivna procjena učenika o učestalosti primjene te strategije mogla odražavati njezinu stvarnu uporabu.

Uporaba dvojezičnog rječnika strategija je kojom se studenti Ekonomskog fakulteta najčešće koriste jer često moraju prevoditi stručne tekstove, kako u sklopu predmeta stranog jezika, tako i drugih kolegija. To potvrđuje pretpostavku da odabir strategija ovisi i o konkretnom jezičnom zadatku.

Učenici se češće koriste dvojezičnim nego jednojezičnim rječnikom, osim studenata engleskog na Pedagoškom fakultetu. To je razumljivo, jer je za uporabu jednojezičnog rječnika potrebna relativno visoka razina znanja.

To što se učenici često koriste (dvojezičnim) rječnikom ne znači da oni to čine na odgovarajući način i dovoljno učinkovito. Nastavnik bi trebao učenike podučiti kako će se i kada koristiti rječnicima kako bi se povećala učinkovitost učenja vokabulara pomoću njih, a u ovisnosti o specifičnim potrebama učenika (ESP) ili zahtjevima konkretnog jezičnog zadatka (npr. prijevod, grupiranje riječi prema značenju, povezivanje s antonimima i sl.). Uza standardne rječnike, Thesauruse i enciklopedijske rječnike, danas je na raspolaganju mnogo engleskih rječnika drukčijeg pristupa (npr. Longman Language Activator, kompjutorizirani rječnici na CD izdanjima) o kojih bi svrsi i korisnosti učenici također trebali biti informirani.

Visoko je ocijenjena i strategija „ponavljanje prije testa” (Mo = 4.00), koja je samo kratkoročno gledano dobra strategija za učenje vokabulara, jer nije vjerojatno da bi se takvim učenjem postigla razina usvojenosti, odnosno pohrana leksičkih jedinica u dugoročnu memoriju. Visoka ocjena pokazuje da učenici radije odabiru one strategije koje će im biti neposredno korisne u rješavanju postavljenih zadataka i ostvarivanju cilja u sustavu nagrađivanja.

Strategija za koju učenici smatraju da najviše pridonosi pamćenju leksičkih jedinica jest često susretanje leksičke jedinice (Mo = 4.00). Na toj se činjenici zasniva i načelo nastave vokabulara prema kojem treba omogućiti višestruko i raznoliko pojavljivanje leksičke jedinice.

Od ostalih strategija pamćenja učenici se najčešće koriste strategijama mentalnog povezivanja (npr. „povezivanje s kontekstom”, „povezivanje s mentalnom slikom”, „povezivanje sa situacijom”) i strategije povezivanja na osnovi nekih neposrednih obilježja leksičkih jedinica (npr. „povezivanje s poznatim engleskim leksičkim jedinicama”, „povezivanje s grafičkom

slikom leksičke jedinice”, „povezivanje prema međusobnoj sličnosti”, „pamtim komplicirane leksičke jedinice”, „povezivanje s početnim slovom”).

Suprotno očekivanjima, ispitanici su izjavili da se ne koriste strategijama pamćenja koje uključuju vizualnu komponentu: strategije „povezivanje s položajem u bilježnici”, „povezivanje sa slikama, ilustracijama i sl.” vrlo su nisko ocijenjene ($Mo = 1.00$). Isto vrijedi i za kognitivnu strategiju „isticanje markerima i bojama”, a koja također sadrži određenu vizualizaciju.

U skupini strategija kojima se ispitanici nikada ne koriste jest i strategija pamćenja „povezivanje s fizičkom aktivnosti („odglumim”)”. Ta je strategija primjenljiva samo za određene leksičke jedinice koje označavaju nešto konkretno, dok je za apstraktne pojmove (npr. confidence) gotovo neupotrebljiva. Osim toga, vjerojatnije je da bi se takvom strategijom češće koristili učenici mlađe školske dobi (što je vezano za metodu TPR), a takvi nisu bili uključeni u ovo istraživanje, a stariji bi je učenici mogli odbaciti kao „neozbiljnu”.

Smatramo da relativno visoka ocjena „metode ključne riječi” ($Mo = 3.00$) ne odgovara stvarnoj primjeni te strategije, što se može zaključiti iz ranijih istraživanja koja su pokazala da se metodom ključne riječi učenici ne koriste spontano, nego ih treba obučiti. Čini se da ispitanicima nije bila jasna izjava III45 u upitniku („englesku riječ povežem s hrvatskom koja slično zvuči”), te da je nisu razlikovali od izjave III19 („nastojim naći sličnost u zvuku i značenju između hrvatskih i engleskih riječi /npr. fair-fer/), što smo zaključili iz približno iste ocjene jedne i druge strategije. Zbog toga se ta strategija ne može uzeti u razmatranje.

Strategija „popis leksičkih jedinica uz prijevod” također pripada skupini strategija kojima se učenici nikada ne koriste, što iznenađuje s obzirom na utvrđenu čestu uporabu dvojezičnog rječnika. Možda ni ta izjava u upitniku nije bila dovoljno jasna (III2 „...posebno ispisujem listu uz hrvatski prijevod), odnosno možda je nepotrebno uporabljena riječ „posebno” zbunjivala ispitanike. Moguće je da učenici zapravo u svojim bilježnicama pišu nekakvu vrstu popisa leksičkih jedinica, ali je ne ispisuju posebno na neko drugo mjesto. U svakom slučaju, valjalo bi detaljnije istražiti kako učenici bilježe leksičke jedinice.

U vezi s komunikacijskim strategijama, čini se da se naši učenici češće koriste strategijama koje im omogućuju sudjelovanje u razgovoru i uspješno slanje poruke (npr. „uporaba sinonima” ($Mo = 4.00$), „opis” ($Mo = 4.00$) i „gestikulacija” ($Mo = 3.00$), a nikada se ne koriste, ili to čine vrlo rijetko, strategijama koje bi onemogućile komunikaciju ili dovele do nerazumijevanja poruke, poput „uporaba leksičke jedinice iz L1 bez prijevoda” ($Mo = 2.00$), „napuštanje poruke” ($Mo = 2.00$) i „izmišljanje leksičke jedinice na engleskom” ($Mo = 1.00$).

ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem strategija učenja vokabulara potvrđena je kompleksna priroda strategija učenja kao predmeta istraživanja, koja se odrazila, prije svega, u pokušaju njihove klasifikacije. Klasifikacija ostaje gorući problem s kojim se istraživači susreću; među ostalim potrebno je odrediti kriterije razgraničavanja pojedinačnih strategija, kriterije njihove klasifikacije u skupine, usuglasiti nazive i definicije itd.

Opći cilj istraživanja strategija učenja vokabulara jest utvrditi kako učenici mogu sami pridonijeti svom uspjehu u učenju vokabulara primjenom strategija učenja koje taj proces olakšavaju, te kako im nastavnici pri tome, u sklopu nastave, mogu pomoći. Radi toga je utvrđena opća slika o strateškom pristupu naših učenika učenju vokabulara engleskog kao stranog jezika. Ona je neizostavan prvi korak, jer se tek na temelju utvrđenog stanja može planirati i provoditi podučavanje strategija učenja kojima bi se učenik osposobio za samostalno učenje i usvajanje vokabulara. Nastavnik može eksplicitno ili implicitno predstaviti učenicima široki spektar strategija koje oni ne poznaju, a iz kojeg mogu odabrati one koje bi im omogućile

učinkovito rješavanje konkretnih jezičnih zadataka, a time i ostvarivanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva učenja.

No, je li moguće uspješno podučavati strategije učenja, primjenjuju li ih učenici nakon poduke zaista samostalno, te utječu li strategije podučavanja neposredno na razvoj i primjenu strategija učenja u učenika, otvorena su pitanja na koja bi buduća istraživanja trebala potražiti odgovore.

LITERATURA

- Brown, T. i Perry, F. (1991). A Comparison of Three Learning Strategies for ESL, Vocabulary Acquisition. *TESOL Quarterly*, 25, 4, 655 – 670.
- Lessard-Clouston, M. (1997). Language Learning Strategies: An Overview for L2 Teachers. *The Internet TESL Journal*, III, 12. Available at: [Http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/](http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/)
- O'Malley et al. (1985). Learning Strategies Used by Beginning and Intermediate ESL Students. *Language Learning*, 35, 1, 21 – 46.
- Oxford, R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Boston: Heinle & Heinle.
- Pavičić, V. (1999). *Strategije učenja engleskog kao stranog jezika*. Filozofski fakultet, Zagreb, neobjavljeni magistarski rad.
- Rubin, J. (1987). „Learner Strategies: Theoretical Assumptions, Research History and Typology”. U: Wenden, A. i Rubin, J. (ur.): *Learner Strategies in Language Learning*. New York: Prentice Hall.
- Schmitt, N. (1997). „Vocabulary Learning Strategies”. U: Schmitt, N. i McCarthy, M. (ur.): *Vocabulary. Description, Acquisition and Pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarone, E. (1981). Some Thoughts on the Notion of Communication Strategy. *TESOL Quarterly*, 15, 3, 285–295.
- Wenden, A. i Rubin, J. (ur.) (1987). *Learner Strategies in Language Learning*. New York: Prentice Hall.
- Wenden, A. (1987a). „Conceptual Background and Utility”. U: Wenden, A. i Rubin, J. (ur.). *Learner Strategies in Language Learning*. New York: Prentice Hall.

VOCABULARY LEARNING STRATEGIES RESEARCH

Summary

In the process of English vocabulary learning, learners encounter a host of specific problems, the solution of which requires the employment of various strategies. This article describes one part of a study carried out with the aim of determining which strategies are used by learners of English as a foreign language at three different levels. This study represents a first step towards any attempt at integration of strategy training into teaching practice. The statistical analysis of the data, collected by the questionnaire, shows the frequency of strategy use. The use of strategies that learners already know should be encouraged and controlled, but new strategies should also be taught, either explicitly or implicitly. The article also investigates the possibility of a vocabulary learning strategy classification and the problems it involves.

Key words: teaching English as a foreign language, vocabulary learning strategy, research

